

ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ НАПН УКРАЇНИ
ЛАБОРАТОРІЯ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Наскрізна навчальна програма з позашкільної освіти оздоровчого напрямку
«ОСНОВИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ
НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ»

Київ – 2023

*Рекомендовано вченою радою Інституту проблем виховання НАПН України
(протокол № 6 від 5 червня 2023 р.)*

Автори:

Корнієнко А.В. – провідний науковий співробітник лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник.

Мачуський В.В. – провідний науковий співробітник лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник.

Вербицький В.В. – директор Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді МОН України, доктор педагогічних наук, професор.

Рецензенти:

Хоменко Олена Миколаївна, кандидат біологічних наук, доцент кафедри біохімії Дніпровського національного університету

Перепелиця Ніна Володимирівна, методист комунального закладу Сумської обласної ради - обласного центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю, спеціаліст вищої категорії

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Нині, як і в попередні історичні періоди, проблема забезпечення існування людини зберігає свою актуальність. Більш того, в умовах війни, природних катаклізмів, викликаних військово-терористичною агресією росії, з'явилися нові виклики, безпосередньо пов'язані з безпекою життєдіяльності громадян України. Посилився антропічний вплив на навколишнє середовище, простежується глобальна зміна клімату. Екологічні та техногенні катастрофи, вичерпування природних ресурсів, нестабільна демографічна ситуація і соціальні конфлікти призвели до нагальної необхідності пошуку нової парадигми безпеки в інтересах виживання людей. Людина опинилася на межі остаточної руйнації довкілля і самознищення. Вирішення цієї проблеми вимагає екологічних знань від кожного члена суспільства, обов'язкового узгодження людської діяльності з фундаментальними законами розвитку навколишнього середовища. Тому неабияке значення має освітня діяльність підростаючого покоління у галузі основ безпеки життєдіяльності в екстремальних ситуаціях.

Ці питання є найактуальнішими особливо сьогодні, коли російська федерація розпочала найбільш жорстоку війну на європейському континенті з часів Другої світової війни. Не зважаючи на надзвичайну стійкість та професійний рівень ЗСУ України, які нищать окупантів і завдають їм значних втрат, громадську активність та патріотичний супротив українців, безпрецедентну підтримку країн світу, ворогу вдалося нанести значної шкоди природному середовищу нашої країни.

Через збройну агресію росії та військові злочини в Україні гинуть мирні мешканці, зокрема, діти. Частина населених пунктів України не має елементарних умов для забезпечення мінімального рівня життя, наприклад доступ до придатної для споживання води. Однією з найважливіших екологічних проблем в Україні під час війни стало забруднення повітря, води та ґрунту. Постійні бомбардування та обстріли міст і населених пунктів призвели до викиду великої кількості токсичних хімічних речовин у навколишнє середовище.

На виконання вищевикладеного та на допомогу педагогам закладів позашкільної освіти пропонуємо, розроблену науковими співробітниками лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України, наскрізну навчальну програму з позашкільної освіти оздоровчого напрямку «Основи безпеки життєдіяльності в умовах надзвичайних ситуацій».

Мета наскрізної навчальної програми: формування здоров'язберужувальної компетентності вихованців в умовах надзвичайних ситуацій.

Завдання наскрізної навчальної програми:

- ознайомити з правилами поведінки в умовах надзвичайних ситуацій;
- навчити очищати питну воду, надавати першу медичну допомогу при травмах;

- ознайомити з правилами захисту під час хімічної аварії та радіаційної загрози.

Наскрізна навчальна програма розрахована на 18 годин і може бути реалізована на заняттях гуртків усіх напрямів позашкільної освіти. Відповідно до цього, вона може бути використана в повному обсязі або за окремими темами для посилення основної навчальної програми відповідно до напрямку.

Форми і методи навчання: навчання проводиться за фронтально-індивідуальною формою; використовуються наступні методи: бесіда, лекція, індивідуальні та колективні вправи.

Програма є орієнтовною. Керівник гуртка може вносити зміни і доповнення у зміст програми та розподіл годин за темами, враховуючи інтереси гуртківців, стан матеріально-технічної бази закладу позашкільної освіти.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	1	-	1
2.	Джерела шуму та захист від шуму	1	-	1
3.	Забруднення атмосфери	1	1	2
4.	Радіаційна небезпека	1	1	2
5.	Забруднення водойм	2	-	2
6.	Очистка питної води	1	3	4
7.	Перша допомога при травмах	1	2	3
8.	Повінь як стихійне лихо	2	-	2
9.	Підсумок	-	1	1
Разом:		10	8	18

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (1 год.)

Теоретична частина. Поняття екологічної катастрофи. Екологічна ситуація в Україні. Залежність здоров'я людини від стану екології.

2. Джерела шуму та захист від шуму (1 год.)

Теоретична частина. Джерела шуму за видами та місцем виникнення: промисловий (робочий), транспортний (літаки), пов'язаний з проведенням вільного часу (спортивні майданчики) тощо. Причини зниження слуху. Захворювання, спричинені дією шуму (туговухість). Рівні шуму, небезпечні для здоров'я. Слухова система людини. Ізоляція від впливу шуму.

Вплив вибухів та пострілів на слух людини. Особливості поведінки людей, які мають проблеми зі слухом.

3. Забруднення атмосфери (2 год.)

Теоретична частина. Джерела забруднення атмосфери: природні та антропогенні. Шкідлива дія забрудненого атмосферного повітря на людей.

Наслідки забруднення ґрунтів та води від вибухів боєприпасів, залишків снарядів, мін, ракет.

Поняття хімічної аварії. Алгоритм дій у разі хімічної небезпеки. Симптоми від впливу небезпечних речовин. Захист від впливу небезпечних речовин. Перша медична допомога при хімічному ураженні.

Практична частина. Відпрацювання навичок першої медичної допомоги при ураженні хлором, аміаком.

4. Радіаційна небезпека (2 год.)

Теоретична частина. Поняття радіаційної небезпеки. Променева хвороба. Алгоритм дій у разі радіаційної аварії. Харчування при радіаційній небезпеці.

Практична частина. Вибір одягу для захисту від радіації. Відпрацювання навичок підготовки їжі для вживання.

5. Забруднення водойм (2 год.)

Теоретична частина. Джерела забруднення водойм. Види забруднення водойм (нафтою, нітратами, промисловими відходами, засолення тощо). Ознаки отруєння нітратами. Визначення ступеня забрудненості водойм. Небезпека забруднення водойм. Флора і фауна у басейні забруднених водойм. Небезпека вживання в їжу риби та інших продуктів харчування із забруднених водойм.

6. Очистка питної води (4 год.)

Теоретична частина. Кругообіг води. Робота станцій очищення стічних вод. Стадії очистки води (механічне, біологічне, хімічне очищення). Органолептичні показники якості води. Поняття питної та технічної води. Способи знезараження води. Інфекційні хвороби, що поширюються через воду.

Практична частина. Конструювання фільтрів для очищення питної води, правила користування.

7. Перша допомога при травмах (3 год.)

Теоретична частина. Перша допомога при переломах та травмах. Поняття пов'язки. Перев'язувальні матеріали. Правила накладання пов'язок на різні частини тіла.

Практична частина. Вправляння з накладання пов'язок на різні частини тіла.

8. Повінь як стихійне лихо (2 год.)

Теоретична частина. Поняття повені. Причини високої води. Наслідки повені. Правила поведінки під час повені.

9. Підсумок (1 год.)

Практична частина. Правила поводження під час екологічної катастрофи в умовах бойових дій. Виконання малюнку «Мої дії під час екологічних катаклізмів».

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- причини і наслідки надзвичайних ситуацій;
- правила поводження та споживання їжі та води при екологічних катастрофах;
- правила захисту під час хімічної та радіаційної загрози.

Вихованці мають вміти і застосовувати:

- надавати допомогу іншим під час паводків, хімічної та радіаційної загрози;
- забезпечити себе та інших безпечними продуктами харчування в умовах екологічних катаклізмів.

Вихованці мають набути досвід:

- очистки питної води;
- надання першої медичної допомоги при травмах, отруєннях хімічними речовинами.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Вплив компонентів природи на стан здоров'я людини. URL: http://cgz.vn.ua/nformatsya-dlya-naselennya/nformatsya-dlya-naselennya_485.html#:~:text=%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%B0%D0%BC%D1%8F%D1%82%D0%B0%D0%B9%D1%82%D0%B5%3A,50%25%20%2D%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%20%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D1%83%20%D0%B6%D0%B8%D1%82%D1%82%D1%8F

2. Коденко Я. В. Основи медичних знань : навчальний посібник / [Я. В. Коденко] – Київ : Арт-Освіта, 2004. – 159 с.).

3. Основи безпеки життєдіяльності в умовах бойових дій: методичні рекомендації для позашкілля. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/osnovi-bezpeki-zhittvediyalnosti-v-umovah-bojovih-dij-metodichni-rekomendaciyi-dlya-pozashkillya>

4. Природа та війна: як російська агресія вплинула на довілля. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/08/infografika/suspilstvo/pryroda-ta-vijna-yak-rosijska-ahresiya-vplynula-dovkillya>

5. Що робити у разі радіаційної аварії: практичні поради. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/scho-robiti-u-razi-radiaciyanoi-avariyi-praktichni-poradi-1996642.html>

6. Що робити у разі хімічної небезпеки: список порад. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/scho-robiti-u-razi-himichnoyi-nebezpeki-spisok-porad-1996651.html>

7. Що робити у разі ядерного вибуху: основні поради, що можна їсти та пити, інструкція для виживання. URL: <https://tsn.ua/ato/scho-robiti-pri-yadernomu-vibuhu-osnovni-poradi-scho-mozhna-yisti-ta-piti-instrukciya-dlya-vizhivannya-2000527.html>